

УДК 930.2:929.52(477.83)
DOI: 10.24919/2312-2595.3/45.203987

Ігор СМУТОК

доктор історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (smutokigor@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5430-163X>

Ярослав ЛИСЕЙКО

кандидат історичних наук, асистент кафедри історії України та етнокомунікацій, Національний університет «Львівська політехніка», вул. Митрополита Андрея, 3, м. Львів, Україна, індекс 79016 (lyseyko@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3404-7221>

Леся СМУТОК

кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (lesiasm77@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8918-2258>

Бібліографічний опис статті: Smutok, I., Lyseyko, Ya., Smutok, L. (2020). The will of the Zhytomyr steward Ivan Komarnytski (1760). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 3/45, 13–22. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.3/45.203987>.

**ЗАПОВІТ ЖИТОМИРСЬКОГО ПІДСТОЛІЯ
ІВАНА КОМАРНИЦЬКОГО (1760)**

Анотація. Мета дослідження – введення до наукового обігу історичного джерела, зокрема, заповіту житомирського підстоля Івана Комарницького, одного з чільних представників руської

© Ihor Smutok, Yaroslav Lyseyko, Lesia Smutok, 2020

ISSN 2312-2595 (Print) ISSN 2664-3715 (Online)

шляхти Перемишльської землі XVIII ст. **Методологія дослідження** ґрунтується на принципах історизму й використання підходів, властивих дослідженню мікроісторії, історії локальних соціальних груп. **Наукова новизна** – уперше до наукового обігу вводиться виявлене історичне джерело, що дає змогу здійснити характеристику історичної постаті, як то Івана Комарницького, житомирського підстоля, представника заможного прошарку руської шляхти Перемишльської землі. Запропонований до публікації документ можна використати для просопографічних студій, генеалогії та у суміжній науковій тематиці, присвяченій історії соціуму Прикарпаття у ранньомодерний період. **Висновки:** в результаті архівних пошуків виявлено та впроваджується до наукового обігу історичне джерело – заповіт житомирського підстоля Івана Комарницького, укладений у 1760 р. Уміщена у ньому інформація дає можливість з'ясувати окремі аспекти життя та діяльності вказаної історичної постаті, проливає світло на його світоглядні позиції, особистісні уподобання тощо.

Ключові слова: шляхетські роди; шляхта Перемишльської землі; Комарницьькі; заповіт; Самбір.

Ihor SMUTOK

PhD hab. (History), Associate Professor, Department of World History and Special Historical Disciplines, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24 Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (smutokigor@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5430-163X>

Yaroslav LYSEYKO

PhD (History), Assistant Professor, Department of History of Ukraine and Ethno Communications, Institute of the Humanities and Social Sciences, Lviv Polytechnic National University, 5 Mytropolyyta Andreia Str., Lviv, Ukraine, postal code 79016 (lyseyko@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3404-7221>

Lesia SMUTOK

PhD (History), Associate Professor, Department of World History and Special Historical Disciplines, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24 Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (smutokigor@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8918-12258>

To cite this article: Smutok, I., Lyseyko, Ya., Smutok, L. (2020). The will of the Zhytomyr steward Ivan Komarnytski (1760). *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 3/45, 13–22. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.3/45.203987>.

THE WILL OF THE ZHYTOMYR STEWARD IVAN KOMARNYTSKI (1760)

Summary. *The aim of the research is the publication of a historical source and its presentation for the scientific community. In particular, the publication of the will of the Zhytomyr steward Ivan Komarnytski, one of the representatives of the Ruthenian gentry of the Przemysl land of the 18th century. The methodology of the research is based on the principles of historicism and the use of methods acceptable for the study of microhistory, the history of local social groups. The scientific novelty – a historical document unknown to historians is published for the first time. This document helps to describe the historical figure, that is, Ivan Komarnytski, Zhytomyr steward, representative of a wealthy group of the Ruthenian gentry of Przemysl land. The published document can be used for prosopografic studios, genealogy and related topics on the history of the Carpathian society in the early modern period. Conclusions:* as a result of archival searches, a historical source was discovered. The document is presented for the scientific community. This is the testament of the Zhytomyr steward Ivan Komarnytski, concluded in 1760. The information indicated in it illuminates certain episodes of the life and activity of this historical figure, sheds light on his worldviews, personal preferences e.t.c.

Keywords: the gentry; gentry of Przemysl land; Komarnytski; testament; Sambir.

Formulation of the problem. The gentry of the Przemysl land were the leading group of society in the Carpathian region in the XV–XVIII centuries. They formed and determined the main trends in many areas of life. The gentry controlled the economy because it concentrated land in its hands. They determined the public mood because they exercised control in the region. They controlled church

life because they held most of the church posts and, in particular, the position of bishop. Thus, the study of the history of the gentry of Przemysl land is the basis for the study of the whole history of the Carpathian society of the early modern era. The implementation of such studies should be based on the search for historical documents. Their presentation to researchers and interested parties will help to better know the history of the gentry. One type of such documents is a will. It contains a lot of valuable information that shows the world and the values of the individual. This demonstrates the life priorities of the gentry, what bothered them and how they looked at life and death.

Analysis of recent research and publications. The study and publication of wills of the gentry from the territory of Ukraine were made in the XIX century. Modern developments on this topic include several dozen articles and books. The most significant contribution is the books and articles of Polish and Ukrainian historians O. Vynnychenko (Vynnychenko, 2006; Vinnychenko, 2008a, 2008b), W. Zelecka-Mikołajczyk (Zielecka-Mikołajczyk, 2012; Zielecka, 2010), L. Demchenko and I. Teslenko (2014, 2015, 2016), N. Bilous (2016), P. Klint, K. Rzemenecki, J. Węglorz (Klint, Rzemieniecki, & Węglorz, 2018). However, the question is not yet settled. Many wills of the gentry from the Ukrainian regions have not been published and are unknown to historians and history buffs.

The purpose of the article. To put a scientific source into the scientific circulation, in particular, the wills of the Zhytomyr steward Ivan Komarnitsky, one of the important representatives of the Ruthenian gentry of the Przemysl land of the 18th century.

Statement of the main material. Sources for the history of the Ruthenian gentry are represented by a wide array of documents. The vast majority of them remained in the Borough and District acts of Przemysl land. In their content-specific structure, they cover a wide range of documents that were produced in the then paperwork. Testaments were separate forms. They were regularly concluded and widely used to resolve property relations and related legal conflicts. However, they fell into Borough and District acts only in the event of a dispute over the legacy of the testator. Therefore, they came to us in small quantities. We are talking about several hundred documents from the XVI to the end of the XVIII century. Among them are both the testaments of ordinary noblemen who regulate their current property

and family affairs, and the wills of more famous historical figures. These include the will of Ivan Komarnytsky – an outstanding personality of the Ruthenian gentry in the mid-18th century.

Ivan belonged to a noble family, whose estate was in the village of Komarnyky, which lies in the mountainous part of Sambir district. His ancestors left Komarnyky at the beginning of the XVII century and moved to villages nearby – Bagnovate and Rykiv. Ivan, the son of Fedko Komarnytsky, the founder of these two villages, left several sons (Smutok, 2004, p. 129). All of them are known from the documents of the 1610–30s. The youngest, Alexander, founded a separate tribal branch. The nickname Alexandrovychi or Postodolsky was assigned to his descendants. In 1666 Stefan Alexandrovych and Ivan Alexandrovych has received the Royal document on the part of the land in Bagnovate. Stephan lived up to the 1710s. Married to Anastasia Yavorska he had ten children. It was with their generation Alexandrovychi Postodolski began to make progress on the economic and social field and rise above the ordinary gentry (Smutok, 2020, pp. 457–458). The most impressive career made the oldest son, Ilya. Being a man of means, he bought land in Uhertsi (1719, 1723, 1732), Radilovichi (1726), Verkhne Vysotske (1728), Kulchitsi (1725–1726). Ilya ruled the royal estates for a long time. So, in 1713 he was the administrator of the Starosilska saltwork, Ilnitsky and Gvozdetsky districts; in 1715–1716, he served as vice-administrator of Sambir Economy; in 1718–1722, he was the manager of the Drogobych district; in 1724–1727 – official of the Medenytsky Key. Where, before 1726, he also administered the Dolynski district and local saltworks (Smutok, 2020, pp. 459–460).

Ilya's life became an example for his nephew Ivan. He also conducted vigorous economic activity. In particular, in the 1740s, he bought land in Kulchitsi, estates of Sozansky Guitiny, Kulchitsky Gritinichi, Gusti, Smetanky and Zhigaily. At the same time, he became a landowner in Radilovichi and Uhertsi, paying uncles different amounts for the estate of the late Ilya. From 1742 until the end of his life, Ivan held the post of Zhytomyr steward. Perhaps for some time he was in military service. Ivan married Marianne Pogoretska from Sozan, but the spouses did not have children. Ivan is known for his religious zeal. In particular, in 1744 he donated 1000 zlotys to the cloister in Lishnya (Smutok, 2020, p. 460).

Ivan Komarnitsky wrote his will on February 16, 1760 in Uhertsi. He probably understood that his life path was ending. And indeed, as the documents testify, Ivan died a few weeks later, in March 1760. The testament was written down in acts of the town of Przemysl. Ivan personally brought it to Przemysl. The form of the document is ordinary and does not contain any peculiar properties. The dispositional part of the testament is the most voluminous. Its obligatory element is the order regarding the funeral. Ivan willed to bury his body in a church in Sambir. Local priests pledged to hold a liturgy during two days. The testament also informs about other acts of Ivan in the church sphere. So, in 1745 he donated 29.500 zlotys to a monastery in Dobromyl. However, in his will, he cancelled his gift and left only 3.000 zlotys for the monastery. Ivan also donated 1000 zlotys to the monastery in Lishnya and 500 zlotys to the church in Uhertsi. Ivan's financial situation was difficult. He owned estates in the village Radilovichi and Uhertsi. But most of the estates were held by creditors. The estates in Uhertsi were put up for sale. Ivan expected to get 26.000 zlotys for them. Perhaps the difficult financial situation can be explained by the fact that Ivan spent a lot of money on the construction of a church in Sambir. Ivan announces his marriage to Mary Pogoretska. However, in the will he does not recall the children. Probably the couple did not have children. Ivan chose persons from the local gentry and officials of Przemysl to fulfill the will.

Conclusions. As a result of archive searches historical source were identified and introduced into the scientific practice. It is the will of the steward of the Zhytomyr Ivan Komarnitsky concluded in 1760. The information in it provides an opportunity to understand certain aspects of life and activities of a specified historical person, it demonstrates his worldview, personal preferences, etc.

References

- Bilous, N.** (2016). Testamenty zaginionych na Wołyniu wojskowych z XVII wieku [On testaments of soldiers who died or fell in Volhynia in the 17th c.]. *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej – Quarterly of history of material culture*, 64 (2), 211–214 [in Polish].
- Demchenko, L., & Teslenko, I.** (2014). Testamenty kniaziv Ostrozkykh XVI stolittia [Testaments of the Dukes of Ostroh in the XVI century]. *Ostrozka davnyina: naukovyi zbirnyk – Scientific Notes The Duchy of Ostroh in the Olden Days*, 3, 243–281 [in Ukrainian].

- Demchenko, L., & Teslenko, I.** (2015). Testamenty kniaziv Ostrozkykh pershoi chverti XVII stolittia [Testaments of the Dukes of Ostroh in the first half of XVII century]. *Ostrozka davnyina. Naukovyi zbirnyk – Scientific Notes The Duchy of Ostroh in the Olden Days*, 4, 149–176 [in Ukrainian].
- Demchenko, L., & Teslenko, I.** (2016). Testamenty kniaziv Ostrozkykh druhoi chverti XVII stolittia [Testaments of the Dukes of Ostroh in the second half of XVII century]. *Ostrozka davnyina. Naukovyi zbirnyk – Scientific Notes The Duchy of Ostroh in the Olden Days*, 5, 140–151 [in Ukrainian].
- Klint, P., Rzemieniecki, K., & Węglorz, J.** (Eds.). (2018). *Testamenty szlacheckie z ksiąg grodzkich i ziemskich ziemi halickiej z XVII wieku [Testaments of the gentry from the District and Borough books of the Galich land in 17th century]*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego [in Polish].
- Smutok, I.** (2004). Rid Komarnytskykh naprykintsi XV – na pochatku XVII st.: sprobha henealohichnoi rekonstruktsii [The kin of the Komarnyts'ky is in the end 15th – start the 17th c.: an attempt of genealogic reconstruction]. *Drohobyskyi kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych Regional Studies*, 8, 127–143 [in Ukrainian].
- Smutok, I.** (2020). *Ruska shliakhta Peremyslskoi zemli (XIV–XVIII st.). Rodovody [The Ruthenian Gentry of the Peremysyl land in the 14th – 18th. Genealogy]*. (Vol. 3). Lviv: Prostrir [in Ukrainian].
- TsDIA Ukrainy – Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv [Central State Historical Archives of Ukraine, Lviv] [in Ukrainian].
- Vynnychenko, O.** (2008a). Formular shliakhetskoho zapovitu pershoi polovyny XVIII stolittia (sprobha dyplomatychnoho analizu) [Nobility Testament Data Card of the First Half of the 18th c. (An Attempt of a Diplomatic Analysis)]. *Drohobyskyi kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych Regional Studies*, 11–12, 527–555 [in Ukrainian].
- Vynnychenko, O.V.** (2008b). Zasvidchennia i svidky shliakhetskykh testamentiv pershoi polovyny XVIII st. (za materialamy Lvivskoho grodskoho sudu) [Testimonies and witnesses of gentry testaments of the first half of the XVIII century (for the materials of the Lviv borough court)]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal – Ukrainian Historical Journal*, 5, 68–87 [in Ukrainian].
- Vynnychenko, O.** (2006). Zapovity shliakhty Ruskoho voievodstva pershoi polovyny XVIII stolittia (Na materialakh reliatsiinykh knyh Lvivskoho grodskoho sudu) [Testaments of the gentry of Rus Voyevodaship in the first half of the 18th century (as based on the documents of Lviv

court)]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka – Memoirs of the Shevchenko scientific society*, 252, 663–686 [in Ukrainian].

Zielecka, W. (2010). Testamenty prawosławnych i unitów jako źródło do badań nad dziejami konfesji wschodnich w Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku: (stan badań, postulaty badawcze) [Testament of the Orthodox and Uniates as a source for studying the history of the Eastern Confession in the Polish-Lithuanian Commonwealth in the XVI–XVIII centuries (state of research, research postulates)]. *Quartalnik Historii Kultury Materialnej – Quarterly of history of material culture*, 58 (2), 237–243 [in Polish].

Zielecka-Mikolajczyk, W. (2012). *Prawosławni i unici w Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku wobec życia i śmierci w świetle testamentów [Orthodox and Uniates in the Polish-Lithuanian Commonwealth in the XVI–XVIII centuries in the face of life and death in the light of testaments]*. Warszawa: Wydawnictwo Neriton [in Polish].

16 february 1760 p., Uherce. –

The will of the Zhytomyr steward Ivan Komarnytski

Ad officium et acta p[rae]sentia c[astrensia] c[apitanealia] premislien[sia] venien[te]s p[ersona]l[ite]r Joannes Komarnicki obtulit ei officio p[rae]senti et ad acticandum porrexit testamentum ultimae voluntatis infrascriptu[m] petens et affectans a se offerente, id testamentu p[er] officium p[rae]sens succipi et actis suis ingrossa demandare. Cujus affectationis et juri communi R[eg]ni officium p[rae]sens annuendo id testamentum a se offerente suscepit et actis suis inducere mandavit. Tenoris sequentis:

In nomine Patris et Fily et Spiritus Sancti amen.

Ja Jan Komarnicki podstoli zytomirski, znaiąc się bydz słabym na zdrowiu moim, ale na pamięci uzmysle y rozumie zdrowym, czynie takową ostatniej woli moiej y nieodmienną dyspozycyę.

Nayprzod, iako z rąk Boga moiego odebrałem dusze, tak ię Bogu moiemu oddana y ciało iako z ziemi, tak ziemi porzucam. A że zas pozwoił mi Bog na tym świecie tę miec dla siebie porcyą fortuny moiej, abym teraznieyszey moiej woli takową nieodmienne uczynił dyspozycyą.

Tak dyspozuię aby ciało moie w katedrze samborskiey przy opiece Matki Nayswiętey Cudowney w grobie naszym fundatorskim murowanym po chrzesciańsku pogrzebione było. A za duszę moię aby w teyże katedrze naszey fundatorskiey samborskiey kapłani utricisq[ue] rithus msze święte z parastasami alias wigeliami odprawiali przez dni dwa.

Maiąc zas część dziedziczną // w Radłowicach w zastawie WJm Pani Rossowskiej miecznikowej bielskiej w summie złotych polskich dwadzieścia dziewięć tysięcy y złotych pięćset na teyże części. Lubom WW oo. Bazylianom kaweću Dobromilskiego w roku 1745tym w grodzie żydaczowskim nullo dato et accepto różnemi sposobami uwiedziony, nie mając ieszcze na ten czas na dobrach moich żadnych długów, zapisałem był tysięcy czterdzieści. Jednakowosz w dalszym czasie widząc moje dobra onerowane z okazji tegoż samey umkłego y ode mnie wyciągnięego zapisu, dla ktorego nie mogąc dóbr moich dziedzictwem przedać na wypłacenie prowizyi od kapitałów różnych Jhmciow, coraz nowe długi zaciągając musiałem. Przeto, polegając na dawniejszych moich manifestach przeciwko temu zapisowi poczynionych, iako nic a nic od tych ze WW oo. Bazylianow Dobromilskich niepozyczałem ani brałem, a szczegulnie różnemi sposobami uięty y od tych że uwiedziony będąc, summe wyzey wyrazonę zapisałem, przed Bogem się manifestując: jako ten zapis przez manifesta kassowałem, tak y przez niniejszy ostatney woli moiey tastamęt kassuię y annihiluię. Jednakowoż żeby ci WW oo. Bazylianoe Dobromilscy o moiey duszy służbie pamiętali y na każdy miesiąc po iedney służbie bozey spiewamy z parastasem perpetuo a censa currenti odprawowali. Tym że // nie z żadney obligacyi ale szczegulney dobrej woli moiey złotych polskich trzy tysiące na dobrach części moiey Radłowic zapisuię.

Częsc zas w Uhercach nazwana Nanowszczyzna y druga, w summie mni czternastu tysiącach złotych polskich dekretem oddana y wydzielona, ztargowana iest przez roznych Jhmciow Panow kątahentow za sumie złotych polskich dwadzieścia szesc tysięcy y złotych polskich pięćset. Te kto według tego kątaktu zapłaci nayprzod, tenetur tę onera na tey że części zaległę uspokoic. Jako to WMJM Panu Janowi Węglowskiemu podczaszemu owruckiemu złotych polskich dwanascie tysięcy złotem wagi dobrych pożyczonych; Jhmciom Panom Pohoreckim sukcesorom nieboszczki żony moiey dwa tysiące wnioskowych, a dwa tysiące przez mnie ex charitate mantali zapisanych, ktorę summe wraz wynoszącą złotych polskich cztery tysiące teneur tę część nabywaiący possessor ad citare omnes successores Pohorecianos y aż za dekretem oddac; Jmci Panu Franciszkowi Romanowskiemu ewikcionalnych złotych polskich dwa tysiące trzysta osmnascie y groszy dwadzieścia ieden y puł; WW. oo. Bazylianom Lisznińskim summy złotych polskich tysiąc ieden ewikcionalnych a drugi prowizionalnych przeze mnie zapisanych do cerkwi zas Uherczanskiej Gorney złotych polskich pięćset na tey że samey części zapisue. Aby census // od tey ze summy in perpetuum pro reparatione eiusd szedł ecclesiae. Jezeli by zas Bog miłoscerdny swoje nie odmienne wyroki w tey chorobie na mnie wypełnił, tedy reszte pozostałey summy tak na części Radłowicach iako y Uhercach, tudziesz summy, ktore się mogo z rejestrow pokazac, do dyspozycyi JW JWW Jhmciom panom tego testamentu

exekutorom y fortuny moiey opiekunom zostawuie y kędy ciało moie zostawac będzie tam aby rezyduiącą summą tak z części Radłowic iako y Uherc depnowali.

Jezeli by mnie zas Bog miłosierdny do pierwszego zdrowia przyprowadził, zostawię sobie te salwe ten testamęt niekorowac lub przydac lub uiąc. A iezeliby do tego nie przyszło, ten sam azeby wszędy miał wałor y zeby mu sie nikt przeciwic nie wazył pod rygorem ostatniego strasznego sądu Boskiego zaklinam y upraszam.

Ktorego za exekutow JWJMci xięza Szumlanskiego biskupa Przemyskiego pasterza moiego, WJmc Pana Stefana Dwernickiego łowczego y pisarza grodzkiego przemyskiego, WJm Pana Jana Horodyskiego miecznika sochaczewskiego vicesgerenta grodzkiego przemyskiego wyznaczam. Y azeby JW y WWMM executorowie ten testamęt we wszystkich punktach y klauzulach utrzymywac dobrotliwie starali się suplikiuę y obliguię, ktory aktami grodzkiemi // roborowany y oblatowany miec chce.

Datum na części moiey dziedzicznej w Uhercach, dnia szesnastego miesiāca lutego roku 1760. J Komarnicki

post cuius testamenti in acta p[rae]sentia ingrossacionem, originale esiusd[em] suprascripto offerenti extraditum est. De quo extradito officium haece quietat.

Legi cum originali Ilnicki m[anu propria]

Central State Historical Archives of Ukraine, Lviv,
f. 13, d. 1, c. 616, p. 1229–1231

Стаття надійшла до редакції 12.03.2020 р.